

Állatorvostudományi Egyetem
Törvényszéki Állatorvostani és Gazdaságtudományi Tanszék

Társállatok viselkedésváltozása a COVID-19 világjárvány hatására

Készítette: Buró Blanka Sára

Témavezető:
Dr. Satori Ágnes PhD

ÁTE, Törvényszéki Állatorvostani és Gazdaságtudományi Tanszék

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	4
2. Szakirodalmi áttekintés.....	6
2.1. Kutya és macska házasítása	6
2.2. Házi állatok tartásának okai	7
2.2.1. Régebben.....	7
2.2.2. Napjainkban	7
2.3. Fejlődési stádiumok és a kötődési viselkedések	7
2.4. Viselkedési változások okai.....	9
2.5. Jólét nélkülözhetetlensége.....	10
2.6. Gazda típusok	10
2.7. Magyarországon tartott társállatok létszámváltozásának adatai	11
2.8. COVID-19	11
2.8.1. Pandémia emberekre kifejtett hatása.....	12
2.8.2. Pandémia állatokra kifejtett hatása.....	12
3. Célkitűzések.....	14
4. Anyag és Módszer	15
5. Eredmények.....	16
5.1. Első kérdőív	16
5.2. Második kérdőív	21
5.3. Összehasonlítás	26
6. Megbeszélés és Következtetések	28
7. Összefoglalás	29
8. Summary	31
9. Irodalomjegyzék:	32
10. Köszönetnyilvánítás	35

1. Bevezetés

Manapság világszerte egyre nagyobb hangsúlyt kapnak társállataink a mindennapi életünkben. A legtöbb háztartásban a kutyák, macskák és további kedvencként tartott állatok legfontosabb szerepe, hogy az ember hű társai és legjobb barátai legyenek, akik színesebbé teszik a mindennapokat. Kezdetben azonban ez nem volt így. Fő feladatuk a házörzésben, a táplálékszerzésben és a veszélyre való felhívásban összpontosult. Ezen szerepek lassú átalakulására ráhatással voltak a gazdasági változások, esetleges válságok, melyek során az ember-ember társasági kapcsolatok megfogyatkoztak, személyes elbizonytalanodás alakult ki, a fizikai- és mentális egészség megromlott és a környezetünkben élő állatok kiemelt szerephez jutottak életünkben. Ez Magyarországon a rendszerváltás idejére tehető, melyek következményeként megváltozott az állatorvosok, pszichológusok iránti elvárás, és felmerült az esetleges viselkedésbeli problémák kezelésére az igény.

Hasonlóan nagymértékű változás állt be 2019/2020-ban a COVID-19 pandémia hatására. A kormányok a vírus nagyfokú terjedése miatt rendkívüli helyzetet hirdettek és karanténra kötelezték a lakosokat. Ennek folyamán a korábban csak este, illetve napi pár órát otthon töltő emberek hirtelen kénytelenek voltak az otthonukban lenni és home officeban, illetve online oktatásban megoldani a mindennapi teendőiket. Az ilyen nagyfokú rutin változás komoly hatással volt az emberekre és ezáltal a velük élő állatokra is. Emellett nemzetközi kutatások több országban is kimutatták, hogy megnövekedett a karantén alatt az örökbefogadott állatok száma. Az egyedül élők, illetve akik régóta gondolkoztak egy kedvenc befogadásán, nagyszámmal ezen időszak alatt határozták el magukat. A megnövekedett társállatok száma pedig megnövekedett igényeket vont maga után.

Ilyen szintű rutin változás azonban megfigyelhető viselkedészavarokhoz vezetett a kedvenceink körében. Ennek kétféle fő kimenetele volt észlelhető a külföldi kutatások alapján. Az első azon állatoknál lépett fel, amelyek már a pandémia időszaka előtt is a család mindennapi életének részei voltak és annak megváltozásával nem tudták kezelni a hirtelen fellépő változásokat és e viselkedésbeli zavarok láthatóvá váltak idővel. A másik csoportba a karantén alatt örökbefogadott állatok tartoznak, melyek számára a normális mindennapi rutint a gazdák folytonos otthonléte és nagymértékű ráfordított figyelme jellemzi, így számukra az okozott nehézséget, amit az emberek részére az újra normális kerékvágásba (2019 előtti mindennapokra) való visszaállás, karantén megszűnése jellemzett. Dolgozatomban e viselkedés változásokat tanulmányoztam Magyarországon, egyes külföldi országokban történő kutatásokhoz hasonlóan. Munkánk során másfél év alatt két kérdőív

segítségével vizsgáltuk, a járvány előtti és alatti, illetve alatti és a végleges feloldások utáni leggyakrabban előforduló problémákat.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. Kutya és macska házasítása

A ma mellettünk élő társállataink házasítása és jelenlegi viselkedése egy régebbi hosszabb folyamatra vezethető vissza, amelyeknek ideje fajtánként elég különböző. A kutyák házasításának kezdetét több tízezer évvel ezelőtre, az első leleteket pedig 14.000 évvel ezelőtre követték vissza (Vila et al. 1997, Savolainen, P., Y.-P. Zhang, J. Luo, J. Lundeberg, and T. Leitner. 2002, F. Galibert, P. Quignon, C. Hitte, C. André, 2010). A folyamat létrejöttében szerepet játszott, ezen állatok viselkedési jellemzői, nyitottság az ember irányába, szociális jellem (falka jelleg), hasonló élelem igény. A vadon élő fajtársaikhoz képest az agresszió szüksége és funkciója fokozatosan lecsökkent, a viselkedésük kontrolálhatósága pedig megnőtt. A házasított kutyák az emberi vándorlásokat követve a világ minden pontjára eljutottak és meghonosodtak, emiatt alkalmazkodtak a rendkívül eltérő környezetekhez. E közös alkalmazkodás miatt nemcsak sokkal szorosabb kapcsolat alakult ki az emberek és a kutyák között (mint bármely más házasított állattal), hanem megfigyelhetők hasonló genetikai betegségek, melyek részben ugyanazon természetes környezeti nehézségek és hasonló társadalmi kitettségek következményeként alakulhatnak ki. Ezért a kutyák jó modellek mind az evolúciós, mind a patológiai kutatásokhoz (Zhang Z, Khederzadeh S, Li Y. 2020).

A macskák domesztikációjának kezdete későbbre tehető, egyes tanulmányok 10 000 évvel ezelőtre becsülik (Montague, 2015). A fajták csaknem 40 százalékát az összes kontinensen házasították, kivéve Európát és Óceániát, ahol összesen egy fajta került megszelídítésre. Dél- és Közép-Amerikában, illetve Délnyugat-Ázsiában és Észak-Afrikában többnyire öt faj volt a házasítás alapja, melyek alakulása összefüggésbe hozható az akkori emberi települések és mezőgazdaság fejlődésével. Feltehetőleg a neolitikum kezdete óta, az első földműveseknek köszönhetően szaporodtak el a kisragadozók, akiket vagy az apró rágcsálók, vagy az emberek által hátrahagyott maradékok vonzottak. A legújabb genetikai és régészeti bizonyítékok alátámasztják a házimacska megjelenését a Mezopotámia termékeny félholdján (E. Faure & A. C. Kitchener, 2015). A végleges domesztikáció viszont csak az ókori Egyiptomban következhetett be, ahol kulturális és vallási okokból megfigyelték és irányították a bekerülő mezopotámiai vadmacskák tenyésztését. Európában először őshonos kisragadozókat, különböző macskaféléket és a mongúzféleket házasítottak meg, mivel nem volt szelídíthető kismacska. Később őket felváltották a nagyrészt rómaiak

által behozott házimacskák. A házimacska világszintű elterjedése feltehetőleg indokolatlanná tette más kistermetű macskafélék házasítását (E. Faure & A. C. Kitchener, 2015).

2.2. Házi állatok tartásának okai

2.2.1. Régebben

Házi állatok korai szerepük az élelmezésre, ruházkodásra, veszélyforrás jelző-rendszerre, illetve védelemre és vadászatra korlátozódott. A hasznosság miatti állattartás dominált, kevés faj, illetve fajta volt elkülönítve. Idővel egyes kultúrákban átalakult, egyes fajokat istenítettek (pl: Egyiptomban a macskákat), másoknak egyre nagyobb hasznát véve nőtt a szerepük a mindennapi életünkbe és ezzel az emberek hozzáállása is változott. A rendszerváltás idején az emberi társas kapcsolatok száma lecsökkent, az anyagi bizonytalanság és a nagycsaládok szétesése a társállatokat egyre nagyobb szerephez jutatta. Már nem csak a kézzelfogható hasznukat, de az érzelmi és szociális szerepüket is kezdték egyre jobban komolyan venni.

2.2.2. Napjainkban

Manapság a társállatok sokkal nagyobb funkciót töltenek be az életünkben. A jelenleg háztartásban élő állatok nagyobb százalékban már „csak” társként tartott szerepük miatt vannak mellettünk és kisebb arányban hasznosságuk miatt. A megváltozott környezet miatt az állatoknak is nagyobb szükségük van ránk napjainkban. Nagymértékben megnőtt a társállatként tartott fajok és fajták száma, és az ezek tartásához szükséges információk hozzáférhetősége is (Wilcox and Walkowicz 1995). Ezeknek köszönhetően az állatorvosok felé is változtak az igények, amikkel lépést kell tartani.

2.3. Fejlődési stádiumok és a kötődési viselkedések

Kedvencként tartott állataink számára nem csak a fizikális szükségletek kielégítésének kell eleget tenni, hanem hozzátartozik a megfelelő nevelés és szocializáció is. Kuttyák nevelése kapcsán fontos tényező a genetika, de nagy befolyással rendelkezik a környezet és a tanulás is. Egyes időszakokban érzékenyebbek ezekre a tényezőkre, míg a kor előrehaladásával ez

a szenzitivitás is csökken. 7 fő fejlődési korszakot különítünk el kutyáknál (Horwitz D., Mills D., Heath S. 2002).

A fejlődés állomásai:

- Prenatális (-63-0. napig tartó időszak)
- Neonatális (0-14. napig)
- Átmeneti (14-21. napig)
- Szocializációs (3-12/16. hetes korig)
- Kölyökkor (16 hetes - 9/12 hónapos korig)
- Felnőtt (1 -12 éves korig)
- Idős kor

Nagy befolyással lehetünk a neonatális, illetve átmeneti időszak alatt alkalmazott early handling technika használatával (A. C. Stellato, H. E. Flint, C. E. Dewey, T. M. Widowski, L. Niel, 2021). Ennek során finom stresszorok segítségével hamar hozzászoktathatjuk az állatokat a különböző változásokhoz, például eltérő hőmérsékletű felületekhez, hangokhoz, mozgásokhoz, szagokhoz, emberekhez, így további életükben a stresszre kevésbé mutatnak erős reakciót. A szocializációs és poszt-szocializációs időszak alatt tudunk a legnagyobb befolyással lenni kedvencünk viselkedésére. Ilyenkor a legbefogadóbbak és nyitottabbak a környezetükre, így az életkornak megfelelő szocializációs gyakorlatokkal elkerülhetjük a nemkívánatos viselkedéstípusok megjelenését. Azok a kutyák, amelyek kölyökkutyaként megfelelően szocializálódnak, kisebb valószínűséggel mutatnak viselkedési problémákat felnőtt korukban, beleértve az agressziót és a félelmet. Várható, hogy nyitottabb viselkedést fognak tanúsítani ezek az állatok az emberek irányába, a szocializáció nélküli társaikkal szemben, akik pedig inkább fajtársaikat részesítik majd előnyben (Howell TJ, King T, Bennett PC., 2015). A 7 fő fejlődési korszakot a macskáknál is megfigyelhetjük (Horwitz D., Mills D., Heath S. 2002).

A fejlődés állomásai:

- Prenatális (-63-0. napig tartó időszak)
- Neonatális (0-14. napig)
- Átmeneti (14-21. napig)
- Szocializációs (3-7/9. hetes korig)
- Poszt -szocializációs (9 hetes - 9/12 hónapos korig)
- Felnőtt (1 -12 éves korig)
- Idős kor

Számukra is fontos a minél korábbi szocializáció megkezdése. Náluk is alkalmazható az early handling technika, hasonló célokkal és eredményekkel, mint a kutyaénál. Minél hamarabb megkezdődik az emberi kontaktus megismertetése az állattal, annál nagyobb lesz annak hajlandósága a kapcsolat kialakítására, amely felnőtt koráig megmarad (S. E. Lowe, J. W.S. Bradshaw, 2001). Kutatások kimutatták, hogy miután a kezdeti kapcsolat kialakult, a macskák kötődési viselkedést mutathatnak gazdáik felé, mely hasonlít az anyjukhoz kötődő gyermekeknél kapott eredményekhez (C. Edwards, M. Heiblum, A. Tejada, F. Galindo, 2007). Az első találkozás során jelentkező viselkedésmintázat és szociális nyitottság főként az állatok személyiségétől függ, nincs rá hatással az ember vagy az állat neme. Az első macska és ember közötti fizikai kontaktus (például érintés), a macskák számára kulcsfontosságú esemény, mely nagyon hamar bekövetkezik, és nagy ráhatással van a jövőbeli folyamatokra, ezzel akár meghatározva az egész gazda-állat kapcsolat alakulását (C. Mertens & D. C. Turner., 2015).

2.4. Viselkedési változások okai

Egy állat viselkedésének változása gyakran utalhat egy később megjelenő betegsége vagy egy esetleges már fennálló kórképre, ezért viselkedés változását kórelőzményben értelmezni kell. Fontos azonban figyelembe venni a faj, fajta, illetve az egyén saját viselkedésmintázatát. E miatt szükséges, a tulajdonostól az egyén szintű, megfelelő kérdésekre adott válasszal történő háttér megismerése.

Az állatok és gyakran az emberek mindennapjai is rutinra épülnek, munkába/iskolába menetelre, kiszámítható hazaérkezési idővel, melyhez az állatok is igazodnak. Egy lakásban tartott kutya például megtanulja, hogy hány órát kell kibírnia egyedül mielőtt újra a szabadba mehetne vagy mielőtt már olyan szinten magányossá válna, hogy a lakásban kezdjen el érdekesség után kutatni. Ez a macskák esetében is fontos, sokszor megtanulják, mennyi időt tudnak pihenni, nyugalomban lenni vagy hasonlóan unatkozni mielőtt a gazda hazaér. A napi ritmus jó, ha kiszámítható mikor van séta, játék, pihenés, mikor kapnak enni. Egy ilyen megszokott napi rutin, bármelyik irányba történő elmozdulása komoly következménnyel járhat kedvenceink lelki egészségére, ami kihathat a fizikai egészségre is. Olyan kutyaénál, macskáknál is felléphet idős korokra viselkedési probléma, amelyek hosszú évek óta a gazdáik számára elfogadható magatartást mutattak, viszont volt egy-egy esetleges mintázat, amit az emberek elfogadtak, csak hogy ez idősebb korokban (egy esetleges más betegség miatt) rosszabbodott és már a gazdáik is problémaként élik meg ezt

a fajta viselkedési mintát. Az idősebb kutyák között leggyakrabban előforduló viselkedészavarosak azok, amelyek valamilyen időskori érzékszervi megbetegedésben szenvednek (vakság, süketség, stb.), valamint azok az állatok, amelyek egy szervi vagy mozgásrendszeri fájdalomra agresszióval reagálnak. A macskák a környezetükben történő változásokra a legérzékenyebbek. Ezen problémák kezelése hasonló módon történik, mint a fiatalabb állatoké, azzal a különbséggel, hogy figyelembe kell venni az idős, általában beteg állat fizikai, mentális korlátait. A tulajdonosokat tájékoztatni kell a degeneratív betegségek által sokszor előidézett másodlagos viselkedési problémákról, és meg kell győzni őket arról, hogy egy idős állat életében minimálisra csökkentsék a szociális és környezeti változásokat (Haupt KA, Beaver B., 1981).

2.5. Jólét nélkülözhetetlensége

Az állat társként tartásának elengedhetetlen velejárója az állat jóllétének biztosítása. Ennek romlása, vagy nem megfelelő fennállása betegségekhez és különféle változásokhoz vezethet. Ide tartozik az állat szükségleteit kielégítő helyszín megteremtése, lehetőség a természetes viselkedésének kiélésére, illetve megfelelő tartásmód biztosítása. Ezek mellett képesnek kell lennünk háziállatunk egészségének ellátására, illetve az állam által előírt kötelezettségeknek anyagi költségek fedezésére. Ha van egy működő környezet, melyben az állat jólléte biztosítva van és ez az állat részéről is igazolt és hosszútávón működik, akkor az egy elérhető, megfelelő környezet. Ezekben a helyzetekben lehet felismerni, hogy egy, az életünkben bekövetkező változás, hatással van-e állatunk mindennapjaira. Az ehhez szükséges információt a mai világban, a megfelelő forrásokból tájékozódva már könnyen megtehetjük (J. SERPELL, 1995, 2017).

2.6. Gazda típusok

Az emberek állat választásában sok minden szerepet játszik. Fiatal korban ez a szülő által érvényesül, egy előre megfontolt szándékkal, a szülő választja ki a háziállatot. Fiatal felnőttek, felnőttek esetén, mikor első saját háztartásba kerül az ember, történhet nagy változás az állat faja és fajtája szempontjából, hiszen ez lesz az első saját, egyéni felelősséggel vállalt állat. Később, idősebb korban felmerülhet okként, a magány, egyedüllét elkerülése miatt való állattartás szerepe. Állatot tarthatunk még státuszszimbólumként, de sokan tartanak még segítőként, ideiglenes befogadóként kutyát vagy macskát is.

Napjainkban is még sajnos nagy számban szerepet játszik a hirtelen felindulásból történő állat választás, ami gyakran nem eredményez hosszútávú kapcsolatot. A munka vagy terápiás céllal választott állat esetén nagyfokú odafigyeléssel történik az állat kiválasztása.

2.7. Magyarországon tartott társállatok létszámváltozásának adatai

A Magyarországon tartott társállatok számában folyamatosan fokozatosan növekvő tendenciát figyelhettünk meg a FEDIAF (The European Pet Food Industry Federation) becsült adatai és egy Magyar tanulmány által mért adatai szerint is (Vetter Sz., Vizi V., Ózsvári L., 2022). Ezek a számok a COVID-19 járványhelyzet hatására, több más országhoz hasonlóan (Olaszország, Anglia, Spanyolország), megugrottak. Az adatok alapján 2019-ben Magyarországon 2.050.000 kutya, 2.300.000 macska, 435.000 madár és más egzotikus állatok mellett 395.000 nyúl volt. Ezeken az eredményeken a 2021-es beszámoló alapján jelentősen növekedés figyelhető meg a kutyák számában, amely előreláthatólag a 2022-es év végére még nagyobb különbséggel zárul majd. 2021 végére 2.800.000 kutya, 2.380.000 macska, 412.000 ezer madár és 398.000 nyúl volt fellelhető a magyar otthonokban. Ez összességében látható növekedési igényt jelent a lakosságban, melynek oka az egyedül otthon töltött idő növekedése lehet (FEDIAF 2020, 2022).

2.8. COVID-19

Nagyfokú, a mindennapi rutint megváltoztató helyzettel került szembe az egész világ a COVID-19 pandémia alatt. Ez Magyarországra 2020 márciusában ért el, amikor is a kormány szinte teljes karantént rendelt el határozatlan időre. Ez sok háztartásra, így potenciálisan a kedvtelésből tartott kedvencekre is hosszan tartó hatással volt. A felnőttek hirtelen home officeban kezdtek dolgozni, a gyerekek online oktatásba kerültek át és így otthon voltak a napjaik nagy részében. Ez kezdetben még nem okozott látható változásokat, de pár hónap után, mivel a karantén helyzet csak kis mértékben változott, kezdett megváltozni az emberek, illetve állatok viselkedése. A lezárások feloldása után az emberek mindennapi életéhez való visszatérése sok háziállat számára zavaró volt, és viselkedési problémákat okozhatott. Fontossá vált a kutyajóléti és menhelyi statisztikák fokozott figyelemmel kísérése a járvány idején, valamint a korlátozások enyhülésekor.

2.8.1. Pandémia emberekre kifejtett hatása

Az embereken az elsődlegesen érzékelt változások hamar kialakultak, de sokáig nem tudatosultak a társadalomban. Magyar kutatók készítettek egy, a mentális egészség és az alvásproblémák közötti összefüggéseket vizsgáló felmérést önkéntes válaszadók segítségével. Eredményeik alapján kiderült, hogy azok, akik több alvási nehézségről számoltak be a karantén alatt, mint azt megelőzően, magasabb szintű depressziót és szorongást mutattak illetve gyakoribbak voltak a stresszes tüneteik is. Ezek az eredmények összhangban vannak azokkal a korábbi tanulmányokkal, amelyek a rossz alvás kritikus hatását mutatják a mentális egészségügyi panaszok kialakulására és fenntartására, valamint az egészséges alvás feltételezett szerepét az érzelmi alkalmazkodásban. A globális szorongásos légkör és az otthoni zárva tartás szokatlan körülményei a COVID-19 kitörése után elsőprő hatással voltak a lakosság mentális egészségére. A tolokodó és visszatérő gondolatok, a kognitív dezorganizáció és a szokatlan tapasztalatok, valamint a koronavírus-fertőzés miatti diszfunkcionális szorongás gyakori tapasztalatok voltak az egész világon (Simor P., Polner B., Báthori N., Sifuentes-Ortega R., Van Roy A., Albajara Sáenz A., Luque González A., Benkirane O., Nagy T., Peigneux P.).

Ezen negatív mentális érzések komoly ráhatással voltak az emberek mellett élő kedvencekre.

2.8.2. Pandémia állatokra kifejtett hatása

Egy spanyol tanulmány megállapította, hogy a gazdák életminőségét erősen befolyásolták a bezártság alatti életmód és érzelem hatásai, és a házi kedvencek jelentős támogatást nyújtottak számukra e hatások enyhítésében. A háziállatok azonban viselkedésbeli változás jeleit mutatták, amelyek összhangban voltak a stresszel, és leginkább azok a kutyák voltak érintettek, amelyeknek már korábban is voltak viselkedési problémái. Emellett kimutatták, hogy az állattulajdonosok jelentős érzelmi támogatást kaptak kedvenceiktől, és ez a támogatás nőtt, ha a tulajdonos életminősége romlott. A fokozott érzelmi közelség és interakciók segítették az állat támogató szerepét. Bizonyos jelek arra utalnak, hogy a gazdák megnövekedett érzelmi szükségletei negatívan befolyásolhatják azokat a háziállatokat, akiknek már meglévő viselkedési problémái voltak (Bowen J., García E., Darder P., Argüelles J., Fatjó J., 2020).

A COVID-19 világjárvány hatással van az emberi egészségre, mozgásra és viselkedésre, és ezáltal befolyásolhatja mellettünk élő kedvenceink viselkedését és egészségét. A bezárás és

kisebb mértékben a karantén befolyásolhatja a kutyák viselkedését és egészségét, illetve a gazdák ezzel kapcsolatos tudatosságát, és hozzájárulhat a gazdáiban észlelt feszültség csökkentéséhez (d'Angelo, D.; Chirico, A.; Sacchettino, L.; Manunta, F.; Martucci, M.; Cestaro, A.; Avallone, L.; Giordano, A.; Ciani, F., 2021). Azok a gazdák, akik többet foglalkoztak a kutyával, általában figyelmesebbek voltak kutyájukkal, és így több egészségügyi és viselkedésbeli változást is észleltek. A fertőzések megelőzésére irányuló, kutyával kapcsolatos intézkedések meghozatala a kutyagondozás több nehézségének észlelésével járt együtt, ami azzal magyarázható, hogy a bezárt gazdák több intézkedést tettek, de több nehézségről is beszámoltak. (Jezierski T., Camerlink I., S.E. Peden R., Chou J., Marchewka J., 2021). Azt is említették, hogy a kutya hozzájárult a pszichés feszültség csökkentéséhez. Hasonló eredményeket kaptak a spanyolországi (Bowen J., García E., Darder P., Argüelles J., Fatjó J., 2020) és ausztráliai (Oliva és Johnston, 2020) kutatások. Általánosan elfogadott tény, hogy a kedvtelésből tartott állatok jelenléte úgy tekinthető, mint amely hozzájárul a gazdáik pszichológiai támogatásához és jólétéhez és ezt különösen a jelenlegi világjárvány idején ismerték fel (Oliva és Johnston, 2020).

3. Célkitűzések

A kutatás alapötletét az adta, hogy sok változást tapasztaltam a saját és ismerőseim állatain. Ezzel párhuzamba az interneten is egyre több kutatási anyag és videó jelent meg hasonló viselkedésmintákról. Célom az volt, hogy a problémákat feltérképezzük, ehhez kérdőíveket használtunk, két fő időpontban vizsgálva a járvány alatt, illetve utáni időszakot. Az eredményeket feldolgozva és viselkedésbeli változásokat összefoglalva készítettük el a dolgozatot, melynek végén az adatokat összehasonlítottuk más külföldi országokban zajló kutatásból készült tanulmányokkal.

Végső célkitűzésünk az volt, hogy egy olyan tanulmány készüljön el, mely segítséget adhat egy esetleges újabb járványhelyzet alatt a hasonló problémák kialakulásának megelőzésére. Az állatorvosoknak pedig jobb rálátását biztosít a kialakult helyzetre.

4. Anyag és Módszer

Társállatainkon a karantén hatására fellépő viselkedésváltozások felméréséhez két kérdőívet használtunk. Ezek megosztását internetes fórumokon tettük lehetővé, mivel így több tulajdonoshoz eljuthatott és manapság szívesebben töltik ki online az emberek a hasonló módon kérdésekből álló, pár perces felméréseket.

Az első kérdőív 2021.04.14-én került megosztásra és a gazdáknak másfél hónap állt rendelkezésükre kitölteni. Ez idő alatt 364 válasz érkezett. Az első oldalon megkérdeztük a tulajdonosok számunkra fontos általános adatait (nem, kor, családi állapot, lakhely, stb.), illetve információkat gyűjtöttünk arról, hogy a korlátozások milyen szinten érintették a gazdákat. A következő oldalon már konkrét kérdések irányultak az „első” háziállatra (faj, kor, tartáskörülmények, stb.). Ezek mellett készítettünk egy táblázatot egy 5 értéket elkülönítő skálával, mely segítségével kérdeztük a gazdákat az állatuk viselkedéséről, pontokra szedve a korlátozások előtt és alatt. Ezek után, több háziállat esetén volt lehetőség még a második oldalt megismételve, más kedvencekre is megválaszolni a kérdéseket.

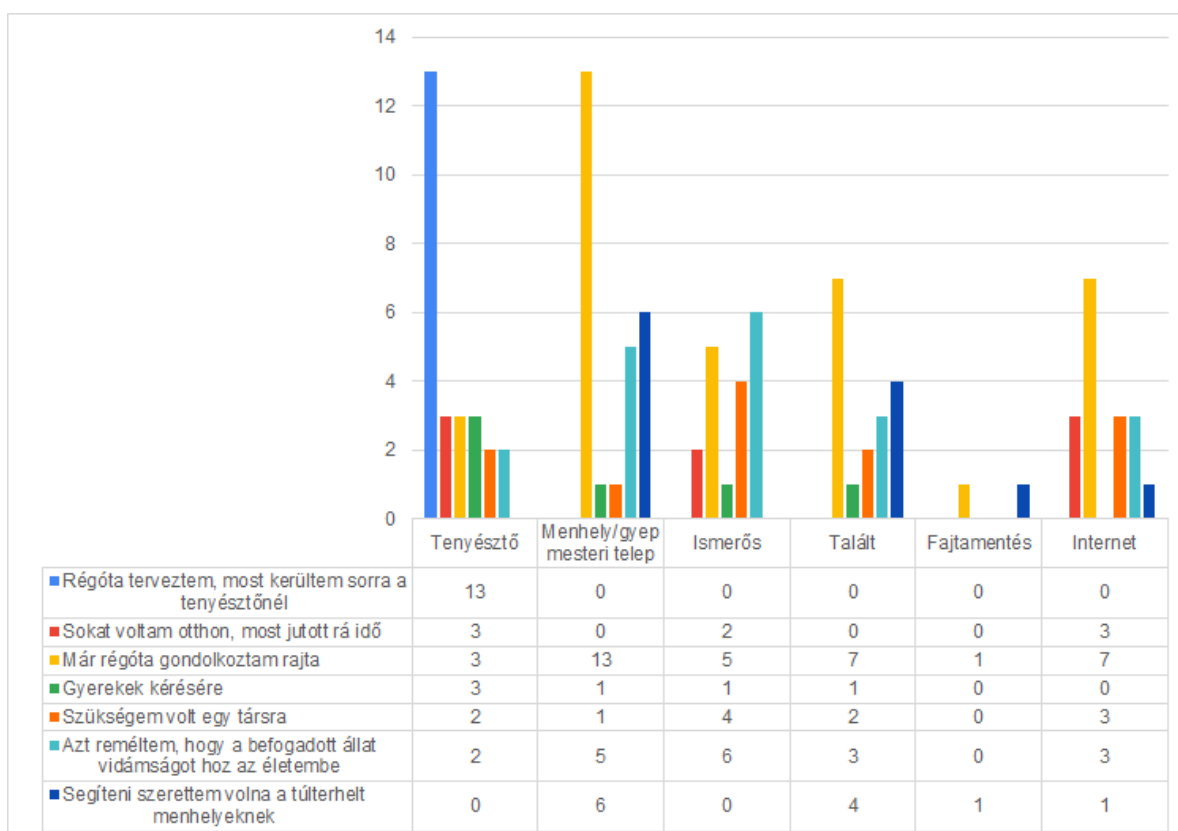
A második kérdőívet 2022.07.20-án osztottuk meg, hasonlóan az elsőhöz különböző internetes felületeken. Ez két hónapig állt a gazdák rendelkezésére, az utolsó választ szeptember 18.-án fogadtuk és összesen 210 válasz érkezett. Ennek oka egyrészt a karantén megszűnése és emiatt az otthon és online térben töltött idő csökkenése, illetve a megosztás ideje, mivel nyári időszak alatt gyakrabban utaznak el az emberek és ezáltal kevesebb kedvük és nyitottságuk van az ilyen felmérések kitöltésére. Az első kérdőívvel ellentétben itt az elején megkértük őket, hogy csak egy konkrét kedvence gondolván töltsék azt ki. Az első részben itt is megkérdeztük a tulajdonosok számunkra fontos adatait (nem, kor, háztartás, lakhely, végzettség, stb.) és az állatról az általános információkat (faj, kor, ivartalanított-e, örökbefogadás módja és ideje, stb.). A következő blokkban a tényleges korlátozások alatti időszakra tettünk fel kérdéseket az otthon töltött idő változásáról, többválaszos kérdéseket a korlátozások alatt érzett aggodalmakról, és a kedvenceken tapasztalt viselkedés mintázatokról. A harmadik, befejező részben pedig a kérdések ugyanazok voltak, mint a másodikban, de ezt már a karantén végleges feloldása utáni időre vonatkozóan töltötték ki.

A beérkező eredményeket Microsoft Office Excelbe mentettük és annak segítségével, illetve egyéni kódok alkalmazásával elemeztük.

5. Eredmények

5.1. Első kérdőív

Az első kérdőívet összesen 364-en töltötték ki. A válaszadók 84 százaléka (305) nő és 16 százaléka (59) férfi volt, átlagéletkoruk 35 év. 39 százalékuk családban él egy vagy több gyerekkel, 47 százalékuk párban/házastárssal, 12 százalékuk egyedül és a maradék 2 százalék pedig kollégiumban. 57 százalékuk a fővárosban lakik, 12 százalékuk nagyvárosban, 19 százalékuk kisvárosban és 12 százalékuk faluban, illetve községben él. A kitöltők 88 százaléka szerint sok fényképe van háziállatáról, viszont csak 63 százalék szokott ajándékot adni kedvencének ünnepekkor. Összességében 86 százaléknak volt már a jelenlegi háziállat előtt is kedvence otthon. A kitöltő gazdák közül 48 százalék kutyára, 44 százalék macskára töltötte ki és emellett érkeztek még válaszok vadászgörény, nyúl és egyéb rágcsálók szemszögéből is. A válaszadók 29 százaléka (105) fogadta be kedvencét a COVID-19 járvány alatt, melynek ok és helyszín közötti összefüggést az 1. ábra mutatja.

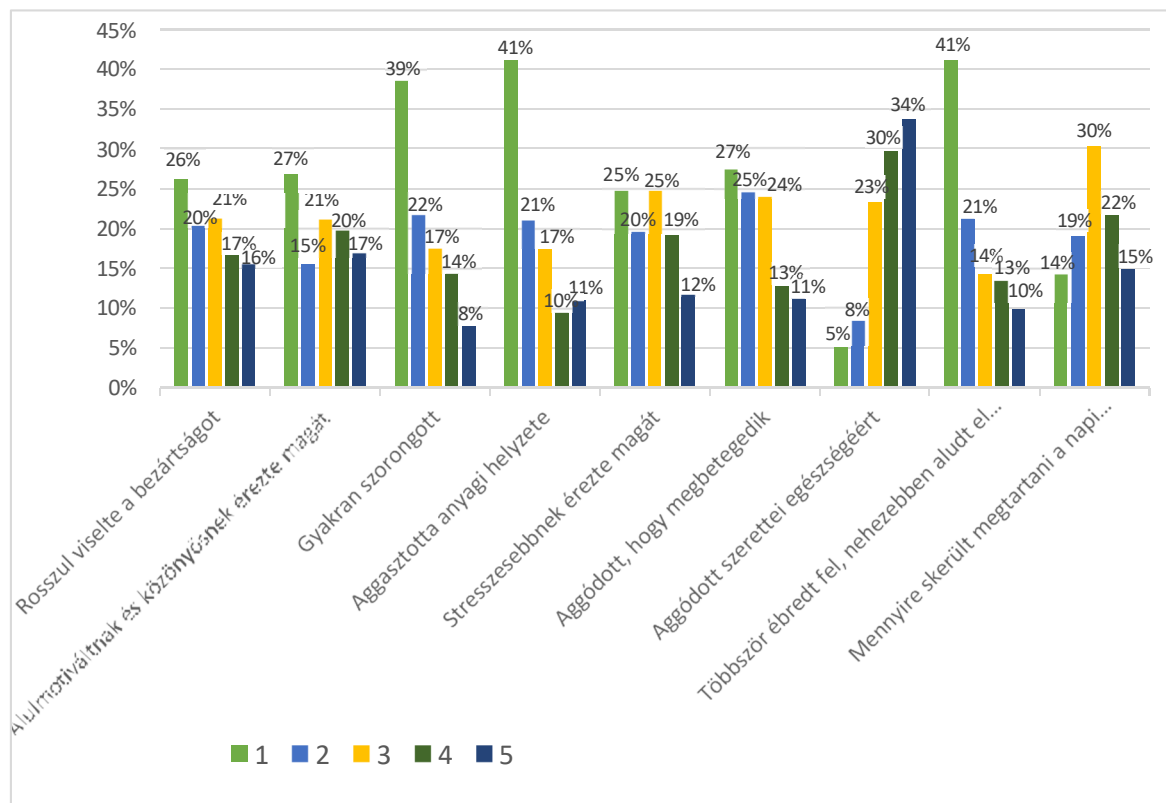

1. ábra Örökbefogadás oka és helyszíne közötti összefüggés

Bár Magyarországon is teljes lezárás és karantén helyzet volt 2020 márciusától, azonban ez nem minden munkakört foglalt magába, emiatt alakulhatott ki, hogy a kitöltők 66 százaléka

nem volt karanténban. A maradék 34 százalékából akik voltak karanténban, azok közül 15 százalék betegség miatt, 8 százalék kontakt miatt, 9 százalék önként és a maradék 2 százalék utazás miatt került karanténba.

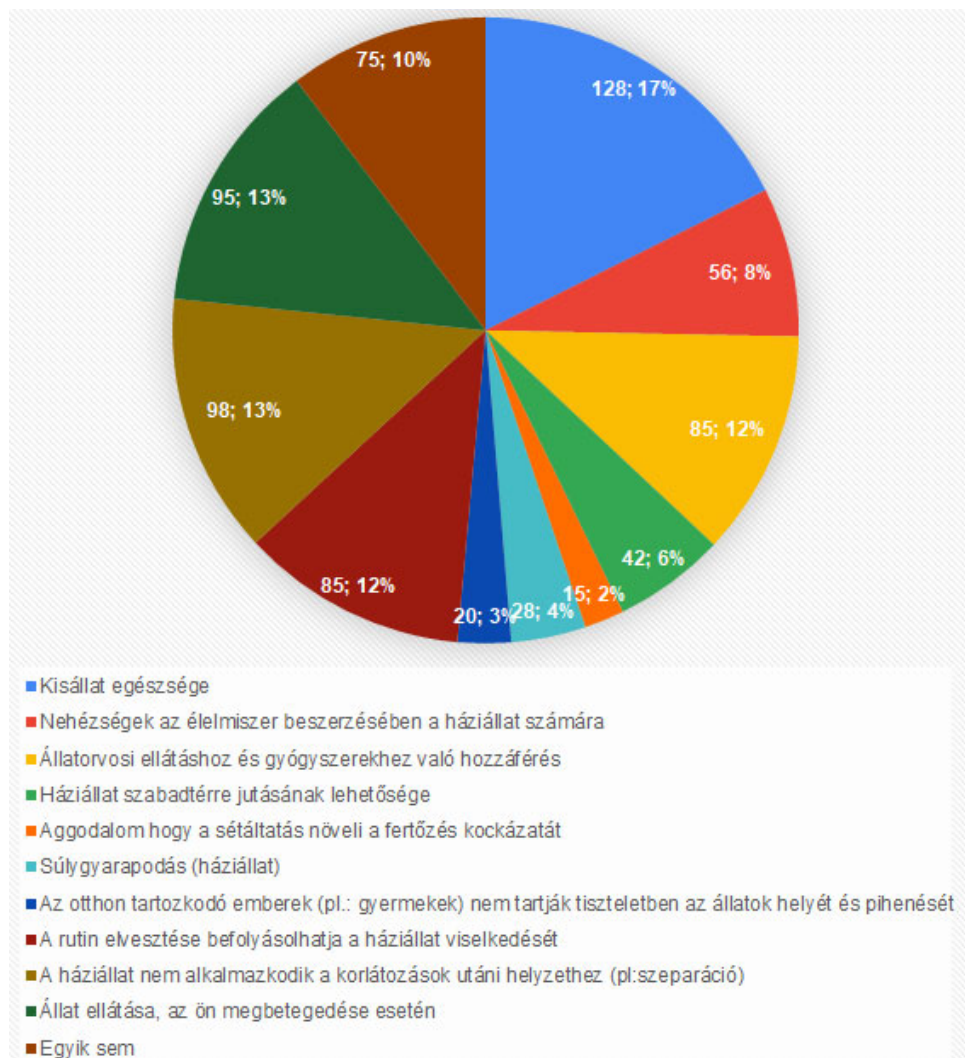
Készítettünk egy 9 kérdést tartalmazó táblázatot, melyen egy 5 pontból álló skálán kellett értékelniük a tulajdonosoknak, hogy az őket érintő mentális egészségükre vonatkozó mondatok mennyire vonatkoznak rájuk. Ezen skála értelmezésének az 5 pontja: 1 - Egyáltalán nem tapasztaltam. 2 - Inkább nem tapasztaltam 3 - valamennyire tapasztaltam 4 - Inkább tapasztaltam. 5 - Teljes mértékben tapasztaltam (2. ábra).

2. ábra Tulajdonosok tapasztalatai az alábbi nehézségek érzésében önmagukon

Kérdéseink közt szerepelt az állatok tartásának célja, illetve hogy az állatok ivartalanítva vannak-e. A társállatként tartott állatok 80 százaléka ivartalanítva van, míg a többi kategóriába (díszállat, munka, sport miatt tartott) sorolt kedvencek ivartalanítási aránya nagyjából egyenlően megoszlik a nem ivartalanítottakkal.

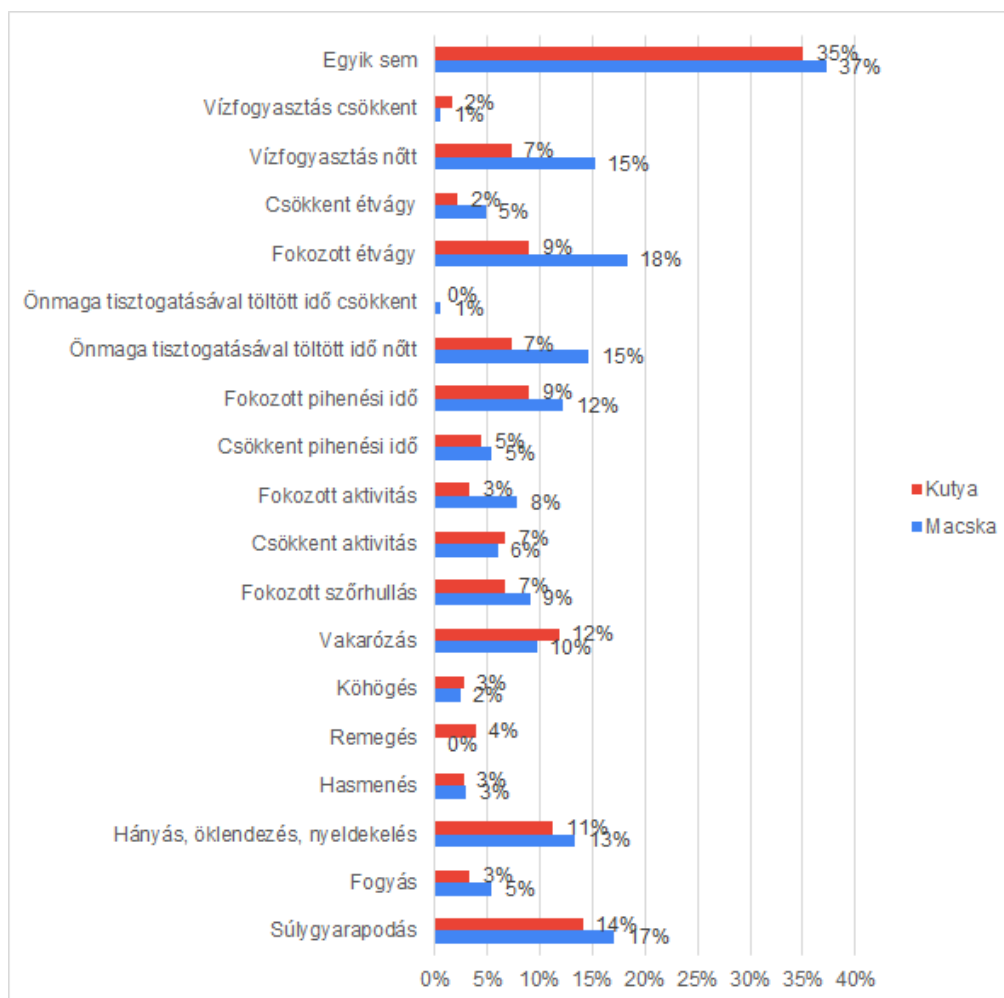
E mellett megkérdeztük a tulajdonosokat, hogy a *felsorolt témák/kérdések közül melyek foglalkoztatták őket a korlátozások alatt?* A legtöbb válasz, ahogy a 3. ábra is mutatja a kisállat egészsége iránti aggodalomra érkezett (17 %).

3. ábra A felsorolt témák/kérdések közül melyek foglalkoztatták őket a korlátozások alatt?

Megkérdeztük a gazdákat az állataik viselkedés mintáinak változásáról, melyet egy-egy 5 pontos skálán kellett értékelniük a korlátozások előtti és alatti időszakra vonatkoztatva. A beérkezett válaszok alapján megfigyelhető volt, hogy az agresszió más állatok felé séta során lecsökkent a korlátozások alatt kis mértékkel. A vokális hangjelzéseket tartalmazó állításokra (pl.: sokat ugatott/hangot adott akkor, ha kint mozgás volt) több tulajdonos jelölte, hogy ugyan kismértékben, de jobban tapasztalta a karantén alatt, mint előtte. Ezt a külföldi kutatások is megjegyezték. A korlátozások alatti időszakban a gazdák szintén jelezték, hogy probléma volt az állatot egyedül otthon hagyni.

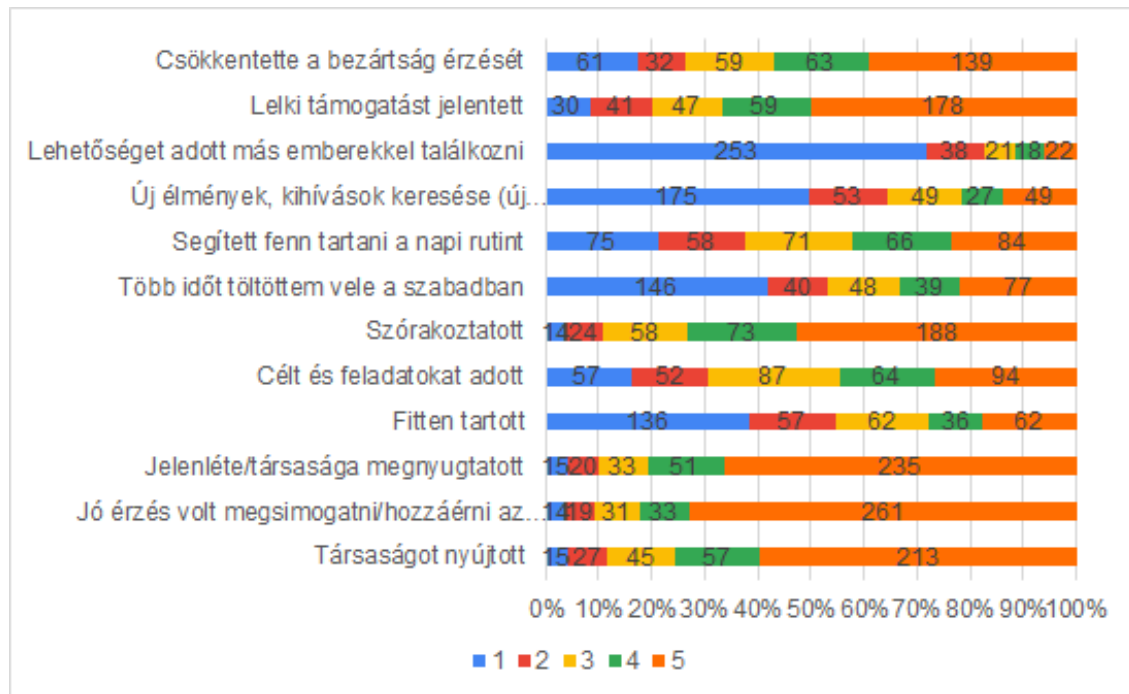
Rákérdeztünk az állat egészségében beállt esetleges változásra, melyet többszörös választással tudtak kiválasztani a gazdák. A kitöltők 39 százaléka nem tapasztalta egyik változást sem, azonban 15 százalékuk felfigyelt fokozott étvágyra, sőt 19 százalékuk súlygyarapodást is tapasztalt. A kutyák és macskák közötti eloszlását a 4. ábra foglalja össze.

4. ábra Korlátozások alatt tapasztalt tünetek kutyákon és macskákon

A 4. ábrán látható adatokban több olyan válasz is található, amely utalhat a stressz, illetve szorongás növekedésére. Ilyen például a vízfogyasztás növekedése, a tisztálkodással töltött idő növekedése. Fontos adatnak tekinthető a hányás, öklendezés, nyeldekélés nagymértékű megjelenése is, mivel ez akár pszichoszomatikus tünet is lehet. Kiemelhető, hogy macskáknál fokozódott az aktivitás, ami összefügghet azzal, hogy kevesebbet tudtak pihenni, mivel a tulajdonosok állandó otthoni jelenléte zavarta őket a megszokott pihenési szokásaik megtartásában. Ugyanezzel összefüggésben állhat a vakarózás nagymértékű megjelenése, mint a stressz egy jelzőjeként macskáknál és akár kutyáknál is.

A kérdőív végén még megkérdeztük, szintén egy 5 pontos skálán értékelendő kérdésben, hogy a *korlátozások alatt az állattal való kapcsolatára mennyire voltak jellemzőek az alábbiakban felsorolt állítások*. Az erre beérkezett adatok láthatóak az 5. ábrán.

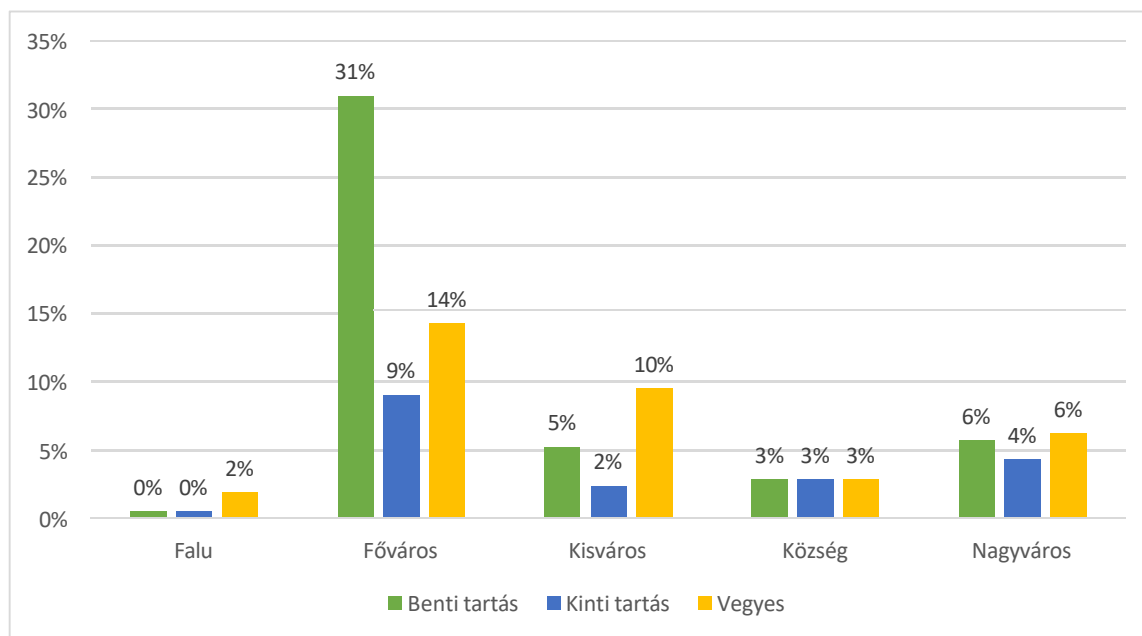

5. ábra Korlátozások alatt az állattal való kapcsolatára mennyire voltak jellemzőek az alábbiak. 1 - Egyáltalán nem tapasztaltam. 2 - Inkább nem tapasztaltam 3 - valamennyire tapasztaltam 4 - Inkább tapasztaltam. 5 - Teljes mértékben tapasztaltam

Az 5. ábrából kiemelhető, hogy a fő pontok, ahol a legnagyobb értéket kaptuk a válaszokból azok megerősítették azt az előzetes elvárásunkat, hogy az állatok pszichés támogatást nyújtottak a gazdáiknak. Például a legkiemelkedőbb, hogy jó érzés volt megszimogatni, hozzáérni az állathoz (73%), és ezt követi a jelenléte/társasága megnyugtatta a gazdát (66%). A kedvenc társaságot nyújtott (60%) és szórakoztatott (53%) nagymértékű megjelenésének a stressz oldásba van fontos szerepe a gazda számára. Ezek mellett még a résztvevők válaszai alapján a háziállataik lelki támogatást jelentettek számukra (50%) és csökkentették a bezártság érzését (39%). Fontos megjegyezni, hogy kevesen emelték ki, hogy állatuk segítette őket más emberekkel való találkozásban, az új élmények, kihívások keresésében. Az adatok alapján látható, hogy a fizikai mozgás fenntartásában nem játszottak nagy szerepet a kedvencek, hiszen a gazdáik nem töltöttek több időt velük a szabadban, illetve a résztvevők 38,5 százaléka egyáltalán nem tapasztalta, hogy kedvencük fitten tartotta volna őket. Ezek alapján összefoglalható, hogy sokkal nagyobb mértékben a társállatok pszichés támogatása jelent meg a korlátozások időszaka alatt, ami segítette a bezártság elviselését gazdáik számára.

5.2. Második kérdőív

A második kérdőívet összesen 210-en töltötték ki. A válaszadók 71,5 százaléka (150) nő és 28,5 százaléka (60) férfi volt, átlagéletkoruk 30 év. 60 százalékuk családban él egy vagy több gyerekkel, 22 százalékuk párban/házastárssal, 11,5 százalékuk egyedül és a maradék 6,5 százalék pedig lakótársakkal él kollégiumban vagy albérletben. 54 százalékuk a fővárosban lakik, 17 százalékuk nagyvárosban, 17 százalékuk kisvárosban és 12 százalékuk falu illetve községben lakik. A válaszadók 34 százalékának van főiskola vagy egyetemi végzettsége, illetve 38 százalékuk jelenleg felsőoktatási képzésben vesz részt. 16 százalékuknak van gimnáziumi/szakgimnáziumi végzettsége és 12 százalékuknak szakközépiskolai. A gazdák közül 62 százalék kutyára, 23 százalék macskára töltötte ki, emellett érkeztek még válaszok vadászgörény (6 %), nyúl és egyéb rágcsálók szemszögéből is. Az állatok 69,5 százaléka ivartalanított és a nem ivartalanított kedvencek 32 százaléka díszállat, illetve rágcsáló. A tartás módja és a lakhely között található párhuzam látható a 6. ábrán. Ez alapján megállapítható, hogy a fővárosban élő kedvencek nagyobb részt benti tartásban vannak, míg a többi helyszínen élők inkább a kinti vagy vegyes tartásmódot részesítik előnyben.

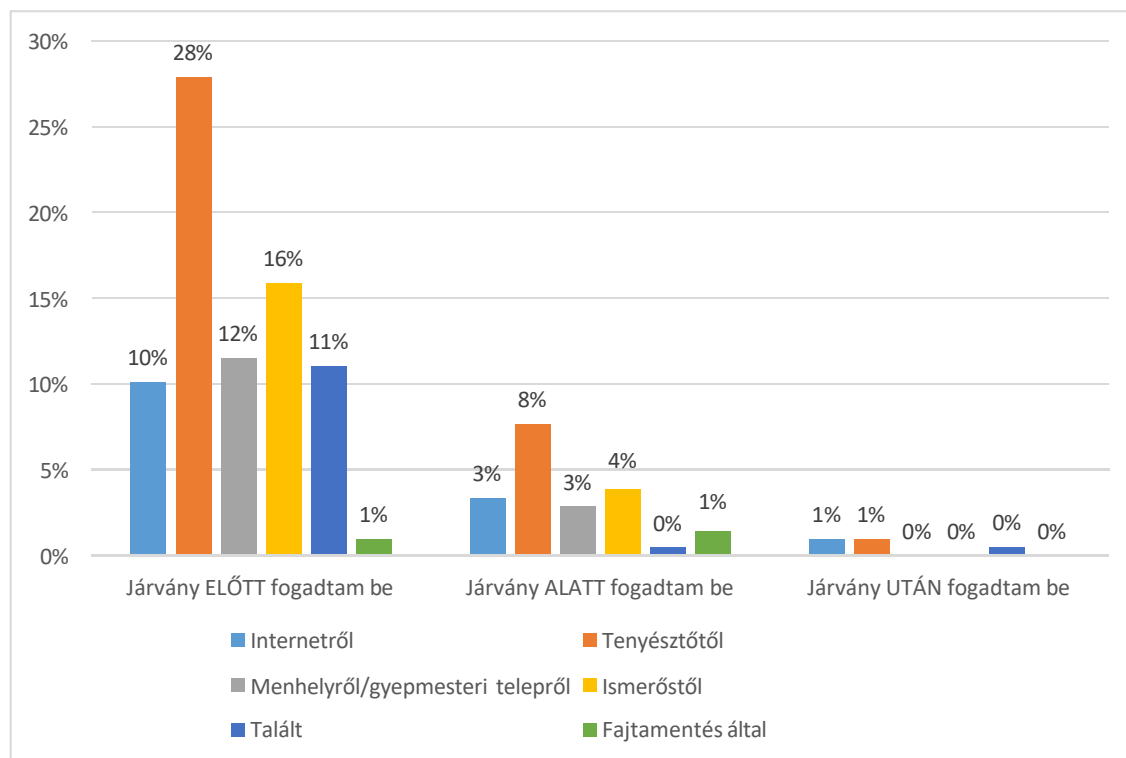

6. ábra A lakhely és a tartásmód közötti összefüggés

A válaszadók 92 százaléka vett részt online oktatásban vagy dolgozott home officeban. Megkérdeztük, hogy összesen hány kedvenc található meg a háztartásukban, 53 százalékuk válasza volt 1 háziállat, 26 százalékuknál 2, 7 százalékuknál 3, 3 százalékuknál 4, 4 százalékuknál 5 és a maradék 7 százalékuknál pedig 6 vagy több kedvenc

található meg.

A második kérdőívben feltettünk egy többszörös választásos kérdést, amely által beérkezett válaszok alapján a megkérdezettek közel fele (48 %) nem került karanténba. A karanténba kerültek eloszlása pedig úgy alakult, hogy 34 százalék betegség miatt, 20 százalék kontakt miatt és 8 százalék utazás miatt vagy önként döntött a karantén mellett. A második kérdőívben vizsgáltuk, hogy akik állatot fogadtak be, azt mikor és honnan tették ezt. Az örökbefogadás idejét és az állat származásának helyét a 7. ábra mutatja.

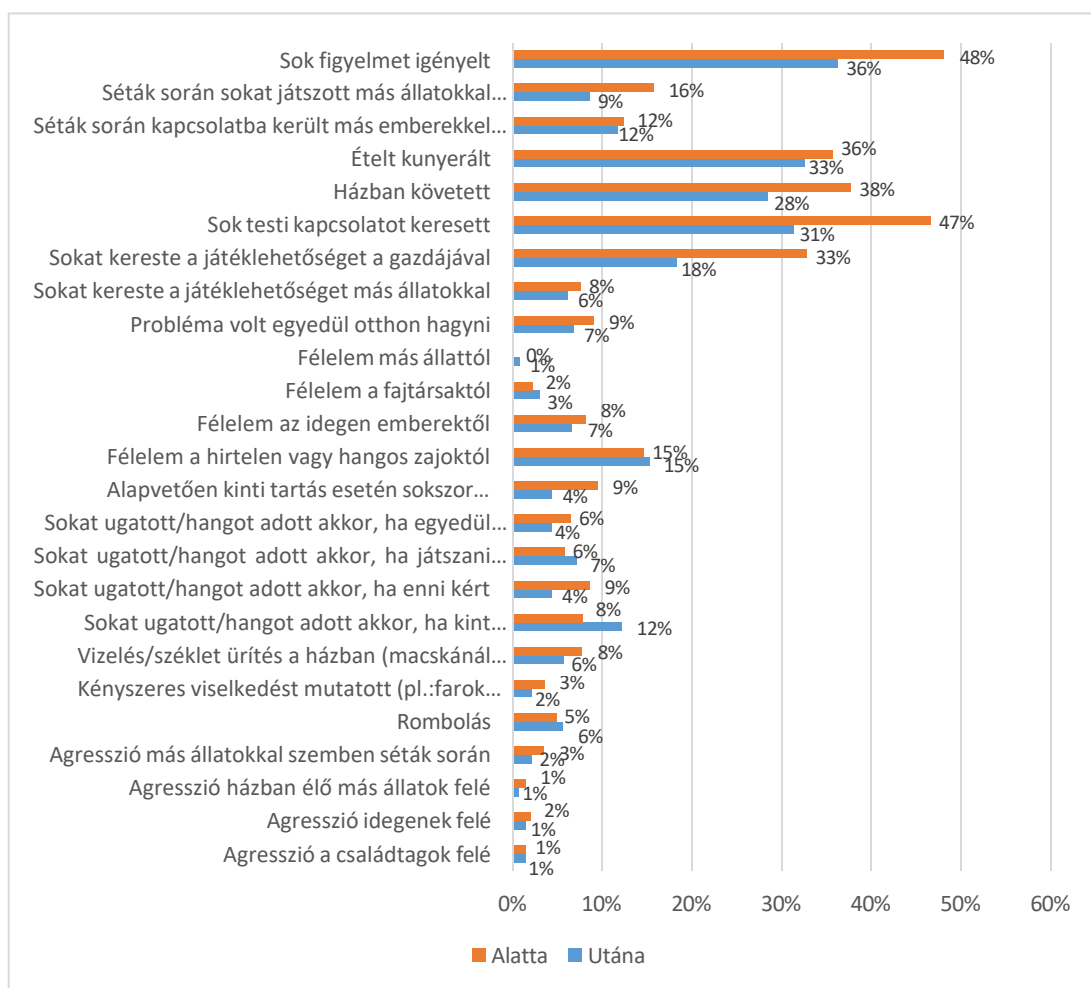

7. ábra Az örökbefogadás ideje és az állat származásának helye közötti összefüggés

Ezen kérdőív során is érdeklődtünk a tulajdonosok tapasztalatairól, a mentális egészségüket illető állításokkal egy többszörös választós kérdés keretében, a korlátozások alatti és utáni időszakban megélt benyomásaikról. Karantén alatt 35 százalékuk rosszul viselte a bezártságot, de utána ez már csak 15 százalékra volt igaz. Alulmotiváltak és közönyösnek érezte magát a korlátozások alatt 32 százalék, míg utána ez a szám 13 százalékra esett. Gyakran szorongott 18,5 százalék karantén alatt, míg utána 10 százalékuk. Aggasztotta a saját anyagi helyzete a válaszadók 7 százalékát a korlátozások alatt, és meglepő módon ez a szám korlátozások után 14 százalékra nőtt. A karantén alatt több, mint egyötöde (21 %) érezte stresszesnek magát és 18 százalék még utána is. A betegségtől való aggodalom a korlátozások alatt jelentősebb volt, a tulajdonosok 17 százaléka félt emiatt, de miután minden korlátozást feloldottak ez a szám 5 százalékra csökkent. A várakozásoknak

megfelelően a résztvevők több, mint fele (52 %) aggódott szerettei egészségéért a járványhelyzet alatt, majd annak elmúlásával ez az adat 17 százalékra csökkent. A pszichés egészségre utaló értékek közül vizsgáltuk az éjszakai alvást és a napi rutin megtartásának arányát. A válaszadók 11,5 százaléka többször ébredt fel éjszakánként és 11 százalék nehezebben aludt is el. Nem sikerült megtartani a napi megszokott rutinját a korlátozások alatt a résztvevők 34 százalékanak, de ez a szám a korlátozások feloldásával és a „normális” kerékvágás visszaállásával 11,5 százalékra esett. Azon válaszadók, akik egyáltalán nem élték meg stresszesnek a karantén alatti időszakot, mindössze 22 százalékban voltak jelen, de a karantén után már a válaszadók közel fele (45 %) azt írta, hogy nem stresszeli őket semmi.

Megkérdeztük a tulajdonosokat, hogy az állataik viselkedésbeli mintázataiból melyeket tapasztalták. Egy többválasztós kérdés során a gazdák bejelölhették, melyek voltak tapasztalhatóak kedvenceiken a karantén alatti és utáni időszakban. Ennek eredményét a 8. ábra mutatja.

8. ábra Tulajdonosok által tapasztalat viselkedésmintázatok kedvenceikről a korlátozások alatt és után

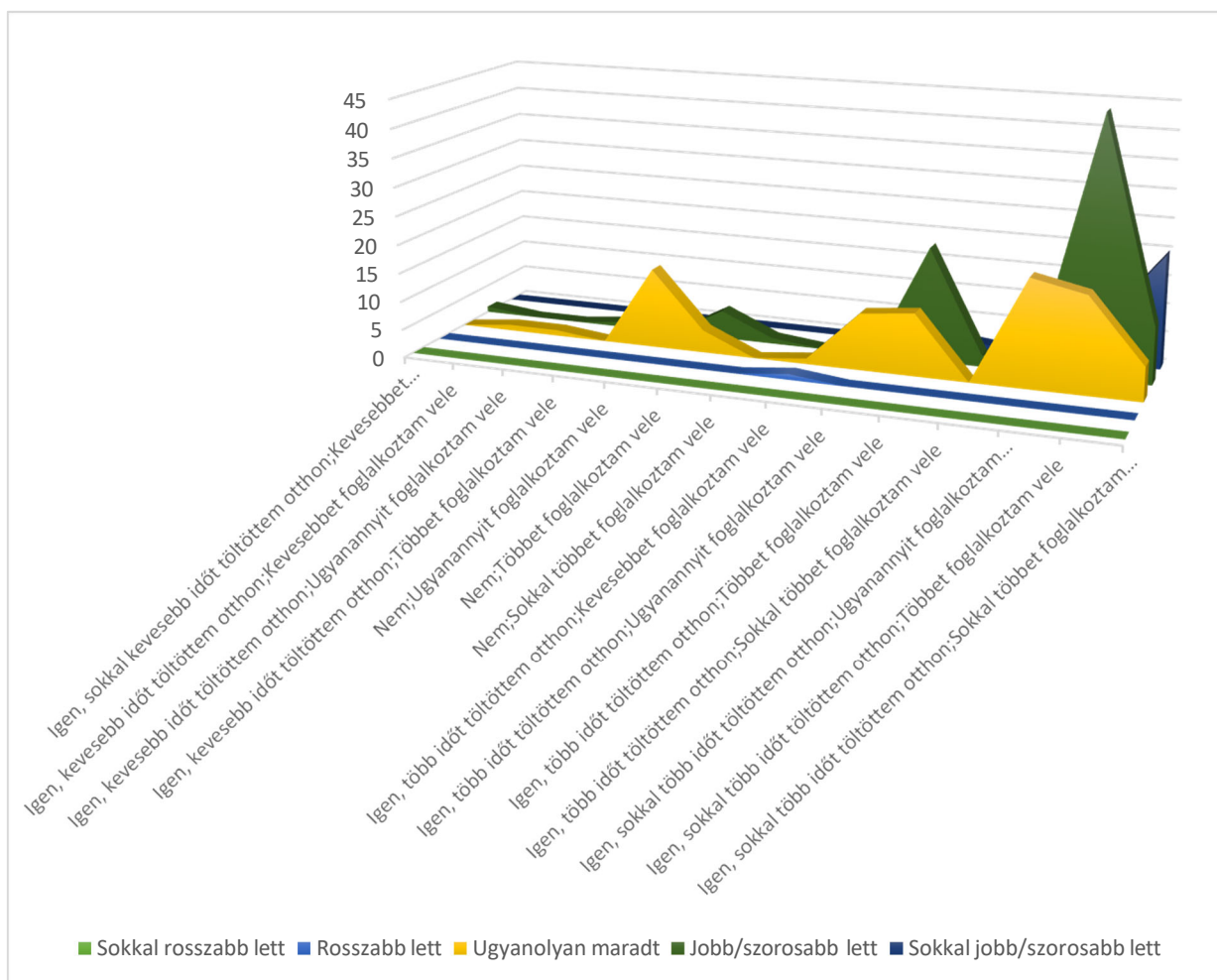
Az állatoknak köze fele (48 %) több figyelmet igényelt és több testi kapcsolatot keresett (47 %). Sokat akartak játszani a gazdával (33%) és ezek az értékek korlátozások után le is csökkentek (18 %), tehát valószínűsíthető, hogy a gazda feszültségét és a bezártságot ugyanúgy nehezen viselték a mellettünk élő állatok is.

Az étel kunyerálás a karantén alatt itt is nagyobb volt, mint utána, ez összekapcsolható a későbbi kérdésben feltett, sok válaszban előjövő súlygyarapodással. Szeparációs szorongás kialakulására utalhat több adat is, például hogy a házban követi gazdáját az állat (38 %), melynek értéke karantén után lecsökkent (28 %). Az adatok alapján a rombolás növekedett a korlátozások feloldásával, mely utalhat az állat unalmára, mikor egyedül marad otthon. E mellett azon állatok száma, akik alapvetően kinti tartás esetén bekéredztek a házba/lakásba a gazda otthonlétekor, szintén karantén alatt volt nagyobb mértékű (9 %), mely ugyancsak utalhat szeparációs problémára is.

Ezen adatok során is megfigyelhető a sok figyelemfelhívó viselkedés, mint például az ugatás/hangadás, ha egyedül maradt (6 %) vagy ha enni kér (9 %), melynek értéke lecsökken a korlátozások megszűnése után (4 %). Ez összefügghet az előbb említett súlygyarapodással, illetve a gazda otthonléte miatt, a több pozitív visszacsatolás okozta gyakoribb hangadással. Arra a kérdésre miszerint „*Állatorvosi ellátás esetén megszokott módon történt-e a kisállat fogadása?*” a korlátozások alatti időszakban, 54 százalékuk adta a szokásos módon történt választ és 11 százalékuktól azt a választ kaptuk, hogy a rendelő szabályzata tiltotta a bemenetelt az állattal. Ezek az értékek a korlátozások feloldásával nagymértékben változtak. 72 százalékuk válaszolta, hogy a szokásos módon történt az ellátás és mindössze 1 százalék (2 db) olyan válasz érkezett, akik számára megmaradt a tiltás és nem kísérelték be állatukat a vizsgálatra.

Az első kérdőívhez hasonlóan, itt is megkérdeztük a tulajdonosoktól a kedvenceiken tapasztalt tüneteket. Az eredmények alapján látható volt a fokozott étvágy, mint tünet. Ezt nagyobb mértékben tapasztalták a korlátozások alatt, mint után. Az önmaga tisztogatásával töltött idő a karantén feloldásával nőtt 1 százalékról 3,3 százalékra. Ez macskáknál gyakran utalhat stresszre, amely a várakozásoknak megfelelően nem meglepő eredmény. A válaszok alapján a fokozott aktivitás 6,5 százalékról, 1,5 százalékra esett vissza, melynek oka a gazdák több távolléte lehet macskák és kutyák esetében is. Hasonló okok miatt, a várakozásnak megfelelően a csökkent aktivitás is visszaesett 9 százalékról, 4,5 százalékra a járványhelyzet feloldásával. A legkiemelkedőbb eredmény a súlygyarapodás volt melyet a válaszadók 13 százaléka tapasztalt karantén alatt és 5 százalék utána is még további súlynövekedést érzékelt.

A beérkezett válaszok alapján összevetettük az otthon töltött idő változását, a foglalkozás idejének változását és a kapcsolat mértékének változását (9. ábra) a korlátozások ideje alatt. A várakozásoknak megfelelően látható, hogy azok, akik ugyanannyi vagy több időt töltöttek otthon és ugyanannyit vagy többet foglalkoztak az állattal, azok tapasztalata szerint a kapcsolatuk is jobb/szorosabb lett a korlátozások hatására. A kapcsolat ilyen szintű alakulása lehet pozitív is, de ha a gazdák a korlátozások megszűnésével nem törődnek kedvenceikkel és átszokás nélkül térnek vissza a járványhelyzet előtti mindennapokhoz, az komoly negatív hatással is lehet az állatokra. Akár szeparációs problémákhoz, akár fizikai megbetegedésekhez is vezethet. Ezen esetleges problémák megoldására fel kell készülniük a jövőben az állatorvosoknak.

9. ábra Az otthon töltött idő, foglalkozás mennyisége és kapcsolat mértékének változása közötti összefüggés

5.3. Összehasonlítás

A külföldi kutatásokhoz hasonlóan a felmérésünk résztvevőit nagyobb százalékban nők tették ki. Több oka is lehet, hogy a nők nagyobb lelkesedéssel töltenek ki különböző felméréseket, hagyományos módon az ő szerepük a kedvencekre való odafigyelés és ezzel több ismerettel rendelkezhetnek az állataik viselkedési szokásairól.

Az eredmények alapján az első kérdőív kitöltői közül 66 százalék a második kérdőív kitöltői közül pedig 48 százalék nem volt karanténban, ez nagyban eltér a Spanyolországban végzett felméréssel, ahol mindössze 8 százalék kapott engedélyt a mindennapi munka folytatására az otthonán kívül (Bowen J., García E., Darder P., Argüelles J., Fatjó J., 2020). Ez közrejátszhatott a beérkezett adatok eltéréséhez, hiszen nagyobb százalékkal voltak szigorúbb korlátozásokra ítélve, így a kedvencek társ és támogató szerepe is nagyobb mértékbe jelentkezhetett. Bár a spanyol eredmények azt mutatták, hogy a résztvevők 65,4 százalékánál a kutyájával való kapcsolat nem változott, 28,8 százalékuknál javult, 5,8 százalékuknál pedig romlott az elzárás alatt. Ez az általunk kapott adatok alapján az első és a második felmérés során hasonlóan, de spanyol eredményektől eltérően alakult. Nálunk kisebb mértékben maradt ugyanolyan (47 % és 41 %), és nagyobb százalékban lett jobb (35 % és 44 %), sőt 17 és 15 százaléknak sokkal jobb lett a kapcsolata kedvencével és mindössze 1 százalék adta azt a választ, miszerint romlott a háziállatával való kapcsolata a korlátozások alatt, mindkét felmérés során. Az Egyesült Királyságban végzett felmérés is beszámolt arról, hogy a tulajdonosok több időt töltöttek otthon a bezárás alatt és ez több minőségi időhöz vezetett kutyájukkal (Holland, K.E.; Owczarczak-Garstecka, S.C.; Anderson, K.L.; Casey, R.A.; Christley, R.M.; Harris, L.; McMillan, K.M.; Mead, R.; Murray, J.K.; Samet, L.; et al). A spanyol és olaszországi eredményekhez hasonlóan mi is a leggyakrabban súlyosbodó viselkedési problémának a bosszantó vagy túlzott vokális jelzéseket (fokozott ugatást) találtuk, valamint a hangos vagy váratlan zajoktól való félelmet (d'Angelo, D.; Chirico, A.; Sacchettino, L.; Manunta, F.; Martucci, M.; Cestaro, A.; Avallone, L.; Giordano, A.; Ciani, F., 2021). Ennek okozója lehet, hogy a gazdák állandó otthonlétével többször reagáltak az állataik (főként kutyák) e viselkedési mintáira pozitív, megerősítő válaszreakcióval, így ez az idő elteltével elfogadott lett és az állat előszeretettel jelzett így a gazdája felé. Bár más tanulmányok nem vizsgálták (valószínűsíthetőleg az országok közötti tartási viszonyok eltérése miatt), de mi ezeken felül nagymértékű növekedést tapasztaltunk még a kint tartott állatok házba való bekéredzkodésében (9 %), valamint a benti tartás esetében a házban követték a gazdáikat a kedvenceik (38 %). Ezek oka az állat szociális igényének növekedésére enged következtetni,

amely igazolódott, miszerint a résztvevők 47 százaléka értett egyet, azzal hogy az állata sok testi kapcsolatot keresett vele és 48 százalék jelezte, hogy a kedvence sok figyelmet is igényelt. A leggyakrabban felmerülő aggodalom a korlátozások alatt eltérő eredményeket mutat a két kérdőívben. A beérkezett válaszok adatai részben megegyeznek a spanyolországi felméréssel. A gazdák közül nagy rész aggódott kisállata egészségéért, aggodalmát fejezte ki az állatorvosi ellátáshoz és gyógyszerekhez való hozzáférésben, és félt attól, hogy az állat nem fog tudni alkalmazkodni a karantén utáni helyzethez (Bowen J., García E., Darder P., Argüelles J., Fatjó J., 2020). Ezeken felül a második kérdőív során érkezett válaszokban felmerült 20 százaléknál, hogy a rutin elvesztése befolyásolhatja háziállata viselkedését és 18 százaléknál pedig a tulajdonos megbetegedése esetén ki gondolja majd kedvencét.

Az olaszországi felméréshez hasonlóan mi is tapasztaltuk a kutyák aktivitásának növekedését, illetve étvágyuk növekedését is (d'Angelo, D.; Chirico, A.; Sacchettino, L.; Manunta, F.; Martucci, M.; Cestaro, A.; Avallone, L.; Giordano, A.; Ciani, F., 2021). A Magyar mintában ezen felül megjelent a nagymértékű súlygyarapodás is a kutyák egyharmadánál.

A korlátozások alatt az állatok örökbefogadását külföldi (Liat Morgan et al, 2020) és Magyar (Vetter Sz., Vizi V., Ózsvári L., 2022) kutatás is vizsgálta, mely a mi kutatásunkkal ellentétben reprezentatív kutatás volt. Ezen kölykök viselkedésének mintázatai további vizsgálatokat igényelnek az elkövetkezendő években, hiszen ezen állatok számára a „normális”, mindennapi rutint, a korlátozások alatt megszokott rutin adja és ebben a járványhelyzet megszűnésével nagy változások következnek be.

A legtöbb külföldi tanulmány alapvetően kutyás gazdák válaszait vizsgálta. A mi tanulmányunk hasonlóan a Spanyolhoz (Bowen J., García E., Darder P., Argüelles J., Fatjó J., 2020) kiterjedt macskákra is. A legfontosabb adat a macskáknál azt mutatta, hogy a korlátozások kifejezetten stressz növelő tényező volt, erre utal, hogy változott az aktivitásuk, de nőtt a pihenéssel töltött idejük is. Emellett nőtt az önmaguk tisztogatásával töltött idő és a vakarózás is, mely mind a stresszre utaló viselkedés mintázat.

6. Megbeszélés és Következtetések

Tekintettel a COVID-19 világjárványnak az emberek életére gyakorolt hatására, arra számítottunk, hogy ez a kedvtelésből tartott kedvenceinknél is megmutatkozik majd. A beérkezett válaszok alapján a válaszadók kedvenceinek egy részén ez a feltevés valóban beigazolódott. Sok ponton hasonlítottak eredményeink a külföldi kutatásokhoz, de egyesekben eltérést mutattak, illetve új információk és adatok is kerültek meghatározásra. A kutatásunk azt igazolta, hogy az állattartók jelentős érzelmi támogatást kaptak kedvenceiktől és ez szorosabbá tette a közöttük lévő kapcsolatot is, ami a későbbiekben akár pozitív akár negatív befolyással is lehet az állatok életére, attól függően, hogy a gazdák hogyan oldják meg a mindennapi életbe való visszaállás által felmerülő problémákat. Gyanítható, hogy azon tulajdonosoknál, akik ezt az újonnan kialakult szoros kapcsolatot figyelmen kívül hagyják és a korlátozások feloldásával visszaállnak a járvány előtti életükhöz, a kedvenceik szeparációs szorongás tüneteit mutathatják majd. A pandémia vagy ehhez hasonló szintű hirtelen, nagy stresszt okozó változások különböző emésztőrendszeri és kiválasztó szervrendszeri megbetegedések okai is lehetnek az állatok számára, ezért nagy figyelemmel kell eljárni az ilyen helyzetekben. Feltételezhető, hogy azok a tulajdonosok, akik karantén időszakban több időt töltöttek otthon, több figyelmet szenteltek kedvenceiknek ezzel több viselkedési problémát tudtak megfigyelni. Ez nem zárja ki azt a feltételezést, hogy azon állatok, akik tulajdonosai ezelőtt a felmérés előtt nem figyeltek meg viselkedésbeli változást, mert véleményük szerint kedvenceik nem produkáltak hasonló problémákat, ténylegesen nem is rendelkeznek hasonló problémával.

Összességében véve eredményeink azt mutatják, hogy ez járványhelyzet nagymértékű változást okozott mind a gazdák, mind a kedvenceik mindennapjaiban, ami látható viselkedésbeli változásokhoz vezetett. Ezen viselkedésben bekövetkezett változások, mint például a nagyobb figyelemigény vagy vokalizáció akár a jövőbeni, súlyosabb viselkedési problémák korai mutatói is lehetnek. Állatorvosként fontos, hogy ezekre előre gondoljunk, megelőzzük vagy időben kezeljük őket, mert a viselkedésbeli problémák idővel fizikai megbetegedések okozói is lehetnek, mivel közismert, hogy a pszichés egészség és a fizikai egészség összefügg egymással.

A tanulmány azért született, mert elképzelhető, hogy a jövőben más pandémiák és veszélyhelyzetek is kialakulhatnak, ezért ha tudatosan viszonyulunk ezeknek a változásaihoz, okulva a COVID-19 alatt tapasztaltakból, állatorvosként előre tudunk gondolkodni, megelőzni és gyógyítani.

7. Összefoglalás

Napjainkban a háztartásokban megtalálható társállatok száma folyamatosan növekszik. Ezekre a kedvencekre a gazdák gyakran már családtagként tekintenek. Elvárják tőlük, hogy folyamatosan elérhetőek legyenek, mind fizikailag mind lelkileg, illetve megfelelő viselkedést mutassanak. 2020 márciusában a COVID-19 névre hallgató világjárvány megjelent Magyarországon is, mely karantén bevezetését igényelte, ami nagymértékű változásokhoz vezetett az emberek és az őket körülvevő állatok mindennapjaiban.

Dolgozatomban ezen időszak alatt illetve után mértük fel a gazdák válaszlai alapján kedvenceik viselkedésében beállt esetleges változásokat és azok kihatását. A kutatást megelőzően elérhető magyar és külföldi irodalmat áttekintve próbáltunk képet kapni az állattartókat érintő változásokról. Ezekhez való hasonlóságot illetve eltéréseket kerestünk és a magyar állattartókra leírható egyéb jellemzőket is találtunk. A felméréshez két különböző kérdőívet használtunk, melyeket internetes formában érhettek el és tölthettek ki 1,5 hónapig a gazdák. A két kérdőívre összesen 574 visszajelzés érkezett, arányaiban mindkettőben több volt a női válaszadó és az átlagkor 30-35 évre tehető. Ebből 306-an kutyát, 211-en macskát tartanak illetve más egzotikus állatokat is, például 23-an vadászgörényt és 12-en nyulat tartanak társállatként. Az adatok alapján elmondható, hogy elenyésző azoknak a száma, akiknek rosszabb lett a kapcsolatuk a háziállatukkal a karantén időszak alatt, ellenben megállapítható, hogy azok, akik többet voltak otthon és többet foglalkoztak kedvencükkel, az a kapcsolatuk javulását jelentette. A járvány alatt befogadott állatok nagy része előre tervezetten tenyésztőtől származott, kisebb részét ismerőstől és internetről, illetve menhelyről fogadták be. Kérdések irányultak arra, hogy a háziállatokkal kapcsolatos aggodalmak közül melyek voltak, amelyek leginkább megjelentek a gazdák gondolkodásában. Ezek közül kiemelhető, hogy az állatok egészsége iránt jobban aggódnak a járvány eltelte óta, ellenben az állatorvosi ellátáshoz, gyógyszerekhez való hozzáférés aggasztotta leginkább őket a járvány ideje alatt. Magyarországon is megfigyelhető a figyelemfelhívó viselkedések vagy a területiális ugatás növekedése, ugyanakkor olyan viselkedésbeli változások is, melyet külföldi kutatások nem mutattak ki, mint például a kinti tartás esetén a házba történő bekéredzések száma megnőtt a karantén ideje alatt. Az ételért illetve figyelemért történő vokalizáció aránya is növekedett a pandémia ideje alatt. Az eredmények alapján mindenképp felmerül, hogy a COVID-19 kapcsán elrendelt karantén nem csak az emberekre, hanem a körülöttük lévő állatokra is komoly hatással volt, melyek egy része a megszűnése után is, mint viselkedésprobléma fennmaradhat. Ezen adatok

mélyebb ismerete fontos tudással szolgálhat a lehetséges viselkedési problémák kezelésére, illetve segítheti e téren az állatorvosi megelőző munkát az esetleges jövőben előforduló hasonló helyzetben Magyarországon is.

8. Summary

Nowadays, the number of companion animals found in a household is constantly increasing. Owners often see these pets as members of the family. They are expected to be constantly available, to provide mental, emotional-and physical support and to show appropriate behavior. In March 2020 the COVID-19 pandemic also appeared in Hungary, which required the introduction of quarantine, which led to large-scale changes in the everyday lives of people and the animals around them.

In this paper we research the changes in these pets behavior and their impact according their owners answers during and after the pandemic. Before the research work, we tried to understand the problems by reviewing the already existing hungarian and foreign literature, and later we found similarities, differences and additions. We used two different questionnaires for the survey, which owners could access and fill out online for 1.5 months. We obtained data from a total of 574 participants, the majority of them were women and the average age was 30-35 years. Out of these data, 306 keep a dog, 211 a cat, and others own exotic animals, such as 23 ferrets and 12 rabbits as companions. Based on the obtained data, it can be said that the number of those whose relationship with their pets worsened during the quarantine period is small, but it can be also concluded that those who were at home more, gave more attention to their pets, and made their relationship better with them. Most of the animals adopted during the pandemic came from breeders in advance, while a smaller number were adopted from friends, with the use of Internet, or shelters. Questions focused on which worries about pets appeared most in the owners' thinking. They are worried about the animals' health after the pandemic has passed, but access to veterinary care and medicines also cause some worries. Based on the responses that were received, an increase in attention-seeking behavior or territorial barking can also be observed in Hungary, as well as behavioral problems that were not detected by foreign research, such as the number of requests to enter the house during the quarantine period. The rate of vocalization for food and attention also increased during the pandemic.

Based on the results, the quarantine caused by the COVID-19 pandemic was serious not only for people, but also for their pets, some of which may remain with some behavioral problems even after it has ended. Deeper knowledge of these data is important for dealing with possible problems and preventing similar situations that may occur in the future.

9. Irodalomjegyzék:

Anastasia C. Stellato, Hannah E. Flint, Cate E. Dewey, Tina M. Widowski, Lee Niel, Risk-factors associated with veterinary-related fear and aggression in owned domestic dogs, *Applied Animal Behaviour Science*, Volume 241, 2021, 105374, ISSN 0168-1591, <https://doi.org/10.1016/j.applanim.2021.105374>.

Claudia Edwards, Moisés Heiblum, Alberto Tejeda, Francisco Galindo, Experimental evaluation of attachment behaviors in owned cats, *Journal of Veterinary Behavior*, Volume 2, Issue 4, 2007, Pages 119-125, ISSN 1558-7878, <https://doi.org/10.1016/j.jveb.2007.06.004>.

Claudia Mertens & Dennis C. Turner (1988) Experimental Analysis of Human-Cat Interactions During First Encounters, *Anthrozoös*, 2:2, 83-97, DOI: [10.2752/089279389787058109](https://doi.org/10.2752/089279389787058109)

d'Angelo, D.; Chirico, A.; Sacchettino, L.; Manunta, F.; Martucci, M.; Cestaro, A.; Avallone, L.; Giordano, A.; Ciani, F. Human-Dog Relationship during the First COVID-19 Lockdown in Italy. *Animals* 2021, 11, 2335. <https://doi.org/10.3390/ani11082335>

Eric Faure & Andrew C. Kitchener (2009) An Archaeological and Historical Review of the Relationships between Felids and People, *Anthrozoös*, 22:3, 221-238, DOI: [10.2752/175303709X457577](https://doi.org/10.2752/175303709X457577)

Francis Galibert, Pascale Quignon, Christophe Hitte, Catherine André, Toward understanding dog evolutionary and domestication history, *Comptes Rendus Biologies*, Volume 334, Issue 3, 2011, Pages 190-196, ISSN 1631-0691, <https://doi.org/10.1016/j.crvi.2010.12.011>.

Holland, K.E.; Owczarczak-Garstecka, S.C.; Anderson, K.L.; Casey, R.A.; Christley, R.M.; Harris, L.; McMillan, K.M.; Mead, R.; Murray, J.K.; Samet, L.; et al. "More Attention than Usual": A Thematic Analysis of Dog Ownership Experiences in the UK during the First COVID-19 Lockdown. *Animals* 2021, 11, 240. <https://doi.org/10.3390/ani11010240>

Horwitz D., Mills D., Heath S. 2002; *Canine and feline behavioural medicine*, BSAVA, Wiley, 288 p.

Houpt KA, Beaver B. Behavioral problems of geriatric dogs and cats. *The Veterinary Clinics of North America. Small Animal Practice*. 1981 Nov;11(4):643-652. DOI: 10.1016/s0195-5616(81)50076-3. PMID: 6977925.

Howell TJ, King T, Bennett PC. Puppy parties and beyond: the role of early age socialization practices on adult dog behavior. *Vet Med (Auckl)*. 2015 Apr 29;6:143-153. doi: 10.2147/VMRR.S62081. PMID: 30101101; PMCID: PMC6067676.

Jonathan Bowen, Elena García, Patricia Darder, Juan Argüelles, Jaume Fatjó, The effects of the Spanish COVID-19 lockdown on people, their pets, and the human-animal bond, *Journal of Veterinary Behavior*, Volume 40, 2020, Pages 75-91, ISSN 1558-7878, <https://doi.org/10.1016/j.jveb.2020.05.013>.

Liat Morgan, Alexandra Protopopova, Rune Isak Dupont Birkler, Beata Itin-Shwartz, Gila Abells Sutton, Alexandra Gamliel, Boris Yakobson & Tal Raz, Human–dog relationships during the COVID-19 pandemic: booming dog adoption during social isolation (2020), <https://doi.org/10.1057/s41599-020-00649-x>

Montague, M. J. (2015). *Variants in the Domestic Cat Genome: Shedding New Light on Feline Domestication*. St. Louis, MO, USA: McDonnell Genome Institute. URL:<https://www.vin.com/members/cms/project/defaultadv1.aspx?id=6976360&pid=12513&>

Oliva JL, Johnston KL. Puppy love in the time of Corona: Dog ownership protects against loneliness for those living alone during the COVID-19 lockdown. *International Journal of Social Psychiatry*. 2021;67(3):232-242. doi:10.1177/0020764020944195

Péter Simor, Bertalan Polner, Noémi Báthori, Rebeca Sifuentes-Ortega, Anke Van Roy, Ariadna Albajara Sáenz, Alba Luque González, Oumaima Benkirane, Tamás Nagy, Philippe Peigneux, Home confinement during the COVID-19: day-to-day associations of sleep quality with rumination, psychotic-like experiences, and somatic symptoms, *Sleep*, Volume 44, Issue 7, July 2021, <https://doi.org/10.1093/sleep/zsab029>

Robert Hubrecht, Stephen Wickens and James Kirkwood, The welfare of dogs in human care, James Serpell, *The Domestic Dog: Its Evolution, Behaviour and Interactions with People* (1995, 2017), Cambridge University Press, Cambridge, 271-283

Sarah E. Lowe, John W.S. Bradshaw, Ontogeny of individuality in the domestic cat in the home environment, *Animal Behaviour*, Volume 61, Issue 1, 2001, Pages 231-237, ISSN 0003-3472, <https://doi.org/10.1006/anbe.2000.1545>.

Savolainen, P., Y.-P. Zhang, J. Luo, J. Lundeberg, and T. Leitner. 2002. Genetic evidence for an East Asian origin of domestic dogs. *Science* 298: 1610–1613, <https://doi.org/10.1126/science.1073906>

Tadeusz Jezierski, Irene Camerlink, Rachel S.E. Peden, Jen-Yun Chou, Joanna Marchewka, Changes in the health and behaviour of pet dogs during the COVID-19 pandemic as reported by the owners, *Applied Animal Behaviour Science*, Volume 241, 2021, 105395, ISSN 0168-1591, <https://doi.org/10.1016/j.applanim.2021.105395>.

The European Pet Food Industry Federation (FEDIAF): Annual Report 2020. URL: <https://svpdz.cz/soubory/zobrazit/ed57b2ad95ce98d5d9ccbc5ea3f6d8167672e74c>

The European Pet Food Industry Federation (FEDIAF): Annual Report 2022. URL: <https://www.dropbox.com/s/xa5z5uan815ys5a/Annual%20Report%202022%20%282%29.pdf?dl=0>

Vetter Szilvia, Vizi Veronika, Ózsvári László, A magyarországi kutyatartási szokások a COVID-19- világjárványban – 2021-es országos reprezentatív felmérés előzetes eredményei, *Magyar állatorvosok lapja*, 144/ 3-12.

Vila C, Savolainen P, Maldonado JE, Amorim IR, Rice JE, Honeycutt RL, Crandall KA, Lundeberg J, Wayne RK (1997) Multiple and ancient origins of the domestic dog. *Science* 276:1687–1689

Wilcox B, Walkowicz C (1995) *Atlas of dog breeds of the World*, 5th edn. T.F.H. Publications, Neptune City

Zhang Z, Khederzadeh S, Li Y. Deciphering the puzzles of dog domestication. *Zool Res.* 2020 Mar 18;41(2):97-104. doi: 10.24272/j.issn.2095-8137.2020.002. PMID: 31945812; PMCID: PMC7109016.

10. Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretnék köszönetet mondani témavezetőmnek, Dr. Satori Ágnesnek a belém vetett bizalomért és a lelkesedésért, amit a témám iránt mutatott. Ezenfelül a rengeteg időért, amivel dolgozatom színvonalasabbá tételét segítette.

Köszönöm Dr. Ózsvári László tanszékvezető egyetemi tanárnak, hogy lehetőséget és helyszínt biztosított az Állatorvostudományi Egyetem Törvényszéki Állatorvostani és Gazdaságtudományi Tanszéken dolgozatom megírásához.

Ezen kívül szeretném megköszönni Dr. Polner Bertalannak, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem témavezető egyetemi tanárának, hogy megosztotta velem kutatásuk eredményeit és a bizalmat, amit felém mutatott.

Külön köszönettel tartozom Csala Bálintnak a statisztikai részben nyújtott sok-sok segítségért.

Végül pedig szeretném megköszönni a sok lelkes gazdának, akik kitöltötték kérdőívem és ezzel hozzájárultak dolgozatom elkészülésének sikeréhez.